

HAYOT DAVOMIDA TA'LIM OLIH: YANGI PARADIGMALAR VA KUTILADIGAN NATIJALAR

FAN, TA'LIM VA AMALIYOT INTEGRATSIYASI

ISSN: 2181-1776

Ibragimov Jahongir Toshniyozovich, Amonova Dilnoza Shermet qizi

SamDu Kattaqo'rg'on filiali talabalari

IJTIMOY KOMMUNIKATSIYALARNING INSON VA JAMIYAT HAYOTIDAGI O'RNI

Annotatsiya: Maqolada jamiyat mavjudligi, yaxlitligi, taraqqiyotining asosi sifatida ijtimoiy kommunikatsiyalarning o'rni, Ijtimoiy kommunikatsiyalarni yaratilishi, profilaktikasi, himoyasi va sog'lomlashtirish haqida fikr yuritiladi.

Kalit so'zlar: kommunikatsiya, ijtimoiy kommunkatsiya, Boshqaruvchi qism, Boshqariluvchi qism, Tashqi axborot, Teskari aloqa, Verbal, noverbal,

Jamiyat - ilmiy adabiyotlar va manbalarda bu atamaga turlicha izohlar berilgan. Masalan, lotin tilidan sotsialis - ijtimoiy bu tegishli yoki nisbatan jamiyat. Shu ma'noda ijtimoiy o'ziga xoslik hissini berish mumkin, chunki u jamoat darajasida taqsimlanadigan narsani anglatadi. Masalan, ijtimoiy tushunchasi ijtimoiy birgalikda yashash bu jamiyat a'zolarining yashash tarzini anglatadi. Shuningdek, biz jamiyatning har bir a'zosiga ta'sir etuvchi kuchli ta'sirini ayta olamiz.

Kommunikatsiya-?

Kommunikatsiya atamasi aslida texnika fanlaridan o'zlashtirilgan bo'lib, aloqa o'rnatish, bog'lash vositalarini anglatadi. Ijtimoiy fanlarda esa insonlar o'rtasida shakllanadigan aloqalar va aloqa vositalarni nazarda tutadi, asosiy sharti ularning ijtimoiy manfaatlar asosida shakllanishi va tomonlar uchun foydali bo'lishidir. Kommunikatsiya boshqaruv jarayoniga tizimlar nazariyasi nuqtai-nazaridan qaralganda, uni ma'lum bir tizimini muvozanatda saqlab turishi yoki uni sifat jihatidan yangi shaklga keltirish uchun amalga oshiriladigan ta'sirlar yig'indisidir deyish mumkin. Bu ta'sirlarni amalga oshirish uchun boshqaruvchi

qism, ya'ni boshqarish subyekti boshqariluvchi ob'jekt holati haqida yetarli ma'lumotga ega bo'lishi zarur. "Informatsiya" (axborot) atamasi lotincha so'zdan kelib chiqib, biron -bir voqea yoki kimningdir faoliyati haqidagi xabarni anglatadi. Boshqarish jarayonini yetarli va haqqoniy ma'lumotlarsiz amalga oshirish mumkin emas. Tashkilotlar doirasida faoliyat ko'rsatuvchi insonlarni, mehnat taqsimotlari natijasida shakllanuvchi ichki xo'jaliklar (bo'linmalar)ni boshqarish pog'onalarini yaxlit holatga olib keluvchi jarayon kommunikatsiyadir. Klassik ta'rif bo'yicha kommunikatsiya - bu odamlar orasidagi infotmatsiya almashish jarayonidir. Bunda axborot ikki taraflama yo'nalishda ya'ni uzatuvchi va qabul qiluvchilar tomon harakat qiladi. Menejmentda kommunikatsiyalar odamlar, guruhlar (ichki xo'jaliklar), boshqarish pog'onalari hamda tashkilot bilan tashqi muhit orasidagi informatsiya almashish jarayonidir.

Jamiyat boshqaruvi jarayonida kommunikatsiyalarniing shakllanishini quyidagi tartibda ifodalash mumkin.

Boshqaruvchi qism - Boshqariluvchi qism

Tashqi axborot - Teskari aloqa.

Kommunikatsiyalarning yana bir turi norasmiy kommunikatsiyalar bo'lib, ularning tarqalishi ko'pincha mish - mishlar deb ataladi. Bu turdagi kommunikatsiyalar odamlar guruhlariga to'planib turgan joylarda mavjud bo'ladi. Bunda axborot norasmiy kanallar (yo'llar) orqali yetkaziladi va o'z harakati davomida mazmunini o'zgartirishi mumkin. Shuning uchun ko'p hollarda noto'g'ri axborotni mish -mishlar deb atashadi. Lekin axborot norasmiy kanallar orqali tez harakatlanishini hisobga olib, rahbar ayrim hollarda bu kanallardan tashkilot maqsadlariga erishish yoki o'z manfaatlarini yo'lida foydalanishadi. Mish -mishlar paydo bo'lishining asosiy sababi zarur informatsiyani bilish imkoniyati (xodimlarda)yo'qligi yoki informatsiya ozligi, uning kechikishi tufaylidir.

Ijtimoiy kommunikatsiya

Ijtimoiy kommunikatsiyalarning turli shakllari mavjud. Ijtimoiy aloqani shakllantirishning boshlang'ich nuqtasi muayyan ehtiyojlarini qondirish uchun ijtimoiy hamjamiyatni tashkil etuvchi shaxslar yoki guruhlarining o'zaro ta'siri bo'lishi mumkin. O'zaro ta'sir shaxs yoki guruhning boshqa shaxslar va ijtimoiy hamjamiyat yoki umuman jamiyat guruhlarini uchun muhim bo'lgan har qanday xatti-harakati sifatida talqin etiladi. Bundan tashqari, o'zaro ta'sir sifat jihatdan doimiy tashuvchi bo'lgan odamlar va ijtimoiy guruhlar o'rtasidagi munosabatlarning tabiati va mazmunini ifodalaydi. Har xil turlari faoliyat ijtimoiy pozitsiyalari (maqomlari) va rollari bilan farqlanadi. Ijtimoiy o'zaro ta'sir ijtimoiy aloqa turlaridan biri o'zaro yo'naltirilgan almashinuv jarayonidir ijtimoiy harakat ikki yoki undan ortiq shaxslar o'rtasidagi muloqot bo'lib, har doim o'zaro mavjud va amalga oshirilishi mumkin (hech bo'lmaganda tasavvurda). Bog'lanshningning ikki turi mavjud: to'g'ridan to'g'ri (qoida tariqasida visual shaxslararo, guruhlararo) va bilvosita (aloqa vositachilari orqali amalga oshirilganda; bu holda deindividualizatsiya hodisasi sodir bo'ladi - barcha ijtimoiy munosabatlar irodadan mustaqil ravishda mavjud degan illuziya paydo bo'ladi va odamlarning xohishi).

Ijtimoiy kommunikatsiyaning inson va jamiyat hayotidagi o'rni.

Ijtimoiy muloqot, munosabat va aloqalar jamiyat a'zolarining manfaatdorligidan yuzaga keladi. Bu manfaatlar ularning ijtimoiy maqomi va faoliyati uchun foydali bo'lishi lozim. Odamlar o'rtasidagi og'zaki muloqot juda xilma xildir. Buni turli burchaklardan ko'rish mumkin. Birinchi va eng muhimi - axborot almashinuvi jarayonida aloqa olamidagi shaxs. Muloqotning bu pozitsiyasi shaxsni muloqot sub'yekti sifatida tavsiflaydi. Bu jihatga oid savollar aloqa nazariyasi va amaliyoti, muloqotning yana bir turi – uning tuzilishi, turlari turlarining xarakteristikasi. Shu munosabat bilan muzokaralar va nizolar, ishbilarmonlik o'yinlari va turli xil muhokama turlarini farqlash talab etiladi. Muloqot odatda aniq belgilangan maqsadlarga ega. Maqsadlarga erishish uchun strategiyalari va taktikani farqlash mumkin va zarur. Shaxslararo muloqot har doim hissiyotlar almashinuvi, o'zaro ta'sir, psixologik aloqadir. Shuning uchun boshqaruv, ijtimoiy aloqalariga amaliy sotsiologiya va psixologiya nuqtai nazaridan qarash kerakligi bejiz emas.

Muloqot juda ko'p qirrali jarayon. U turli shakllarda amalga oshiriladi va uni falsafa, psixologiya, sotsiologiya, ijtimoiy ish, pedagogika, tilshunoslik fanlari o'rganadi.

Ijtimoiy kommunikatsiyalarning shakllanish shartlari.

Yuqorida ijtimoiy kommunikatsiyalarning shakllanish sharti sifatida tomonlar manfaatdorligini ko'rsatib o'tdik. Bu manfaatlar inson ehtiyojlarini qondirishga harakat qiladi. Kommunikatsiyalar ikki turga bo'linadi. Verbal va noverbal. Verbal kommunikatsiya faqat insonga xos bo'lib, zarur shart sifatida tilni o'zlashtirishini belgilab beradi. Nutq muloqot vositasi sifatida bir vaqtning o'zida ham axborot manbai sifatida ham suhbatdosh bilan o'zaro ta'sirlashuv sifatida namoyon bo'ladi. Buyuk shoir Sa'diyning so'zlarini yodda tutish lozim: "Aqling bormi yoki yo'q, buyukmisan yo kichik, biz bilmaymiz, sen bir so'z aytmaguningcha". Verbal muloqot tarkibiga: so'zlar, iboralar, so'zlar ma'nosi kiradi. Tadqiqotlarga ko'ra, shaxs ijtimoiy kommunikatsiyasining har kungi aktida so'zlar -7%, tovush va ifodalar-38%, nutqiy bo'lmagan o'zaro ta'siri -53%ni tashkil etadi. Noverbal (so'zsiz, nutqsiz) ijtimoiy kommunikatsiya muloqot qilayotgan individlarning bir-birlariga ijtimoiy munosabatlar jarayonida o'zaro va emotsional holati haqida signal beruvchi muloqot shaklidir. Noverbal kommunikatsiya kishilarning eng qadimiy muloqot shaklidir. Kommunikatsiyaning noverbal vositalari tildan oldin rivojlangan bo'lib, ularning dastlabki vazifasi o'zining barqarorligi va samaradorligi bilan ajralib turgan. Asta-sekin ularning verbal vositalaridan afzalligi namoyon bo'lgan: ular bevosita qabul qilingan, shuning uchun ham adresatga kuchli ta'sir ko'rsatgan. Ular vositasi qandaydir sabablarga ko'ra so'z orqali berib bo'lmaydigan eng nozik tuyg'ular, munosabatlar ifodalangan. Noverbal kommunikatsiya kishilar o'rtasidagi noverbal xabarlar almashinuvi va ularning talqinini bildiradi. Har bir madaniyat borliqni o'ziga xos belgilar va ramzlar yordamida aks ettirgani uchun ham noverbal muloqot yuzaga chiqadi.

Amerika davlati asoschilaridan biri Charl Kuli "kommunikatsiya deganda uning vositasida inson munosabatlari, aql - idrokining barcha ramzlari, ularni makonda uzatish va zamonda saqlab qolish usullari bilan birga mavjudligi va rivojlanishi mumkin bo'lgan mexazim tushiniladi, deb aytgan edi.

Ijtimoiy kommunikatsiyalarning qanday qilib ishga solish natijalari ijobiy va salbiy tomonlari. Kommunikatsiya - axborot almashinish jarayonidir. Axborot yordamida rahbar ma'lumotlar olib, samarali boshqaruv qarorlari qabul qiladi, uning vositasida vazifalarni ishchi xodimlarga yetkazadi. Xullas, rahbarlik faoliyati samarali axborot almashinuvini talab qiladi. Agar insonlar o'zaro axborot almashinib turmasa, ular birgalikda ishlay olmaydi va oldilariga qo'ygan maqsadlarning shakllanishi, unga erishishi qiyin bo'ladi. Axborot almashinishining sifati boshqaruv qarorlariga ta'sir ko'rsatadi. Axborotlar korxonada ichida bosqichma -bosqich, ya'ni vertikal tarzda kommunikatsiyalar orqali o'tadi. Axborotlar yuqori boshqaruv organlaridan pastki organlarga o'tadi. Shuningdek, pastki organlardan yuqori boshqaruv bo'limlariga axborotlar oqimi keladi. Korxonada vertikal aloqalardan tashqari, gorizontal aloqalar ham mavjud. Malumki, korxonalarda turli xil funksional bo'limlarining mavjudligi ular orasidagi o'zaro axborot oqimining kerakligini anglatadi.

Xulosa.

Ijtimoiy kommunikatsiyalarning inson va jamiyat hayotidagi o'rnini juda beqiyosdir. Bu fenomen turli holatlarda yuz beruvchi "ijtimoiy uzilishlar", inqirozlar, begonalashuvning turli shakllarini davolashning asosiy vositasi sifatida tarixiy va zamonaviy ijtimoiy fanlarda faol foydalaniladi. Jamiyat tarkibiy qismlari orasidagi ijtimoiy axborot almashinuvi – uning bir butun faol tizim sifatidagi strukturaviy xususiyatlarini belgilab beradi. Shaxs, guruh yoki jamoaning jamiyat ijtimoiy munosabatlar jarayonidan uzilib qolishi, agar o'z vaqtida ularning ijtimoiy kommunikatsiyalarini tuzatish yo'li bilan sog'lomlashtirilmasa oxir-oqibatda butun jamiyatga ta'sir ko'rsatuvchi fojeali holatlarni yuzaga keltirishi mumkin.

Foydalanilgan manbalar va adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. 1992.08.12. 100-modda.
2. M.Ganiyeva. Ijtimoiy ishga kirish. T.: O'zbekiston. 2000. 168-b.
3. [www.wikipedia.org/ijtimoiy kommunikatsiya](http://www.wikipedia.org/ijtimoiy_kommunikatsiya).
- 4 F.X.Nabiyev. Ijtimoiy nazorat . Samarqand nashri 2020-yil.